

סיכומי הדרך היומי

בפיך (קידושין ל')

מחודדים

ת"ר ושנתם שיהיו דברי תורה

לעילוי נשמת אימי מורתי מרת שינדל חיה חוה גאסט ע"ה בת הר"ר משה רוזנבאום זצ"ל נלב"ע יום רביעי כ"ט טבת תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מרת פייגע ציפורה גאסט ע"ה בת ר' מרדכי אשת ר' אברהם ז"ל נלב"ע כ"ט שבט תשכ"א ת.נ.צ.ב.ה.

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net

לשמיעת הסיכומים: 0504-135-026

נא להתפלל עבור פינחס בן פייגא מרים

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת הרב אברהם בן חיים גאסט ז"ל נלב"ע ו' טבת תש"ב ת.נ.צ.ב.ה.

שבת קודש פרשת בחוקותי - כ"ז אייר תשע"ה

דף ק"ג ע"א

המשכיר ריחיים והתנה עם השוכר לטחון לו למזונות ביתו בשכרו, לבסוף נתעשר המשכיר וקנה ריחיים לטחון בה למזונות ביתו - אינו יכול לכוף השוכר שיתן לו דמי שכירות, ואינו דומה למתנתין שהפוסק לזון את בת אשתו ונשאת לאחר וגם הוא פסק לזונה שנותן דמי המזונות - שם אינה יכולה לאכול פעמיים, אבל כאן יכול המשכיר לטחון ולמכור, אמנם אם השוכר יכול למצוא לטחון בשכר כופים על מידת סדום שיתן למשכיר דמים.

אלמנה משתמשת במדור בעלה, בעבדים בשפחות בכרים בכסותות בכלי כסף וזהב, כדרך שהשתמשה בחיי בעלה, שכך כתב לה בכתובתה 'ואת תהא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מגר ארמלותיך בביתי'.

אמרה אי אפשי לזוז מבית אבא - יכולים היורשים לומר לה רק אם את אצלנו יש לך מזונות, שברכת הבית מרובה, אמנם חייבים ליתן לה בניכוי ברכת הבית. ואם טוענת שאינה יכולה לדור עמהם מפני שהיא ילדה והם ילדים זנים אותה כדרכה בבית אביה.

'בביתי' שבלשון כתובה נדרש 'ולא בבקתי' - שאם היה ביתו צר לא קיבל עליו להוציא את בניו ולהושיבה שם.

יתומים שמכרו מדור אלמנה - לא עשו ולא כלום, שמשועבד לה מחיי בעלה, אבל יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים שהדין הוא שהבנות יזונו מהם והבנים ישאלו על הפתחים - מה שמכרו מכרו, שאינם משועבדים לבנות מחיים.

מדור אלמנה שנפל - אין היורשים חייבים לבנותו, ואף מונעים אותה לבנות משלה, ואיבעיא אם שיפצה האם מוציאים אותה בטענה שלולי השיפוץ היה נופל.

לשון חכמים יש ללמוד ממנו: ברכה - שברכת הבית מרובה. עושר - שנתנו עצה לקונה פירות הרבה ואינו רוצה שהמוכר יחזור בו שישכור את מקומו. מרפא - שאמרו שחייטים לעוסות יפים למכה.

בשעת פטירתו של רבי אמר: לבני אני צריך, אמר להם:

הזהרו בכבוד אמכם - שהיתה אשת אביהם שאין מצוים בכבודה מדאורייתא (מריבו 'את אביך', ו'את אמך' זו בעל אמך, ו'ד'את אמך' - לרבות אחיך הגדול) אלא מחיים. נר היא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מיטה תהא מוצעת במקומה - שהיה בא לביתו כל ערב שבת, עד ששמע ששפחתו משתקת שכינתו מפני שרבי יושב כאן, הפסיק לבא כדי שלא להוציא לעז על צדיקים ראשונים.

יוסף חפני שמעון אפרתי הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי בעולם העליון, ואכן מתו ונקברו לפניו, והוצרך להודיע סיבת מיתתם כדי לשמשו - שלא יטעו העולם לומר שמתו מחמת שעברו דבר איסור ולכן לא זכו להתעסק בו, ועד כעת חיו בזכות רבי.

דף ק"ג ע"ב

אמר רבי: לחכמי ישראל אני צריך, נכנסו אצלו ואמר להם:

אל תספדוני בעיירות - משום הכבוד, שכשיספידו בכרכים יבואו כולם מהכפרים ועיירות (שהם קטנים מהכרכים).

הושיבו ישיבה לעסוק בתורה לאחר ל' יום, שאיני עדיף ממש רבינו שנאמר בו 'ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב ל' יום', ומכאן ואילך ספדו ביום ולמדו בלילה, או ספדו בלילה ולמדו ביום, עד י"ב חודש.

סיכומי התוספות

א. כגון נר, שגר לאחד נר למאה.

ב. ולתוספות ור"ח: האיבעיא היא האם יכולים למנעה מלשפץ.

דבר המערכת

נעשה ונשמע של סיום מסכת כתובות

מתקרבם כבר לשורה התחתונה של הכתובה, העדים מוזמנים לחתום ולהעיד על תוכן הדברים של ברית הנישואין, מסכתנו מסתיימת בשבח ארץ ישראל - ארץ ישראל היא העדות שבני ישראל הם העם הנבחר, עם סגולתו, ושהוא יתברך אוהבם עד היום הזה, כאמור 'ותחת כי אהב את אבותיך ויבחר בזרעו אחריו... להביאך לתת לך את ארצם נחלה כיום הזה', 'זרע ישראל עבדו בני יעקב בחיריו... ויעמידה ליעקב לחוק לישראל ברית עולם, לאמור לך אתן את ארץ כנען', 'אתה הוא ה' האלוקים אשר בחרת באברהם... וכרות עמו הברית לתת את ארץ כנען...!'

ארץ ישראל וישיבת ישראל בה היא העדות עד היום הזה על ברית הנישואין בין הקב"ה לבני ישראל!

ובסיום מסכתין: רבי זירא כי הוה סליק לארץ ישראל לא אשכח מברא למעבר, נקט במצרא וקעבר (עבר על קורה צרה, באחוזו בחבל המתוח מלמעלה), אמר ליה ההוא צדוקי עמא פיזיא (עם בהול) דקדמיתו פומייכו לאודניכו אכתי בפזיזותיכו קיימיתו (מתחילתכם הייתם בהולים שהקדמתם נעשה לנשמע, ועודכם בבהלתכם ככתחילה למהר לעשות דבר בלא עתו), אמר ליה, דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה אנא מי יימר דזכינא לה.

ולכאורה רבי זירא הסביר לו הטעם מדוע לא המתין עד שימצא ספינה להעבירו אל עבר הנהר, שמא לא יזכה, אך לא יישב לו הטעם להקדמת 'נעשה' ל'נשמע' שלא היתה שם בהילות, ולאידך גיסא חזינו בשבת (דף פ"ח) בההוא צדוקי שאמר את אותם המילים לרבא כשראהו מעיין בשמעתתא והיה ממעך אצבעותיו ברגליו עד כדי זוב דם תוך כדי עיונו, והשיבו רבא: אנו דסגינן בשלימותא כתיב בן 'תומת ישרים תנחם', פרש"י: התהלכנו עמו בתום לב כדרך העושים מאהבה, וסמכנו עליו שלא יטענו בדבר שלא נוכל לעמוד בו. הרי רבא השיבו בטעם הקדמת נעשה לנשמע מה שלא עשה כן רבי זירא.

אלא יסוד גדול נתגלה לנו בסיום מסכתין לקראת חג השבועות בטעם הקדמת נעשה לנשמע, רב זירא התכוון לומר לו אין לנו להחמיץ את ההזדמנות לזכות לתורה, לארץ ישראל, לרוחניות - מתנה היא וצריכים לזכות לזה, כשרוצים לתת לך תורה תפוס אותה, כשיש לך הזדמנות לזכות לקדושת ארץ ישראל - לבחינת דומה למי שיש לו אלוה - קשור ודבוק להקב"ה, אל תחמיץ את השעה, שהרי אפילו משה ואהרן לא זכו לזה.

הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע אמר להרה"צ ר' אליהו ראט זצ"ל בימי חג השבועות: בכל שנה שואלים את נשמות ישראל האם רוצים לקבל התורה, הבה נענה יחד נעשה ונשמע!

רבנותי, בימים אלו הקב"ה רוצה לתת לנו תורה וקדושה! הבה נענה כולנו כאחד - נעשה ונשמע!

ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד

אע"פ ששמעון בני חכם גמליאל בני יתמנה לנשיא - שהוא הבכור וממלא מקום אבותיו ביראת חטא. חנניא בר חמא ישוב בראש הישיבה.

ביום פטירתו של רבי יצאה בת קול שכל מי שהיה בפטירתו מזומן לחיי עוה"ב, כובס אחד שהיה בא כל יום לפני רבי לא בא באותו יום, כששמע הבת קול נצטער ועלה לגג ונפל ממנו, יצאה בת קול שגם הוא מזומן לחיי העולם עוה"ב.

חנניא בר חמא לא קיבל עליו לעמוד בראש הישיבה, מפני שר' אפס היה גדול ממנו שתי שנים ומחצה, ישב ר' אפס בראש, וישב רבי חנניא בחוץ משום שלא היה כפוף לר' אפס, וישב עמו לוי, וכשנפטר ר' אפס וישב רבי חנניא בראש לא היה ללוי מי שישב אצלו והלך לבבל, וכששמע רב שהגיע לוי לבבל הבין שנפטר ר' אפס, שאין לומר שעדיין ר' אפס עומד בראש הישיבה ורבי חנניא נפטר ולכן הגיע לוי לבבל, שלוי היה כפוף לר' אפס והיה יושב בפנים, או כיון שרבי אמר שרבי חנניא ישוב בראש מוכרח שיתקיים הדבר, שנאמר בצדיקים 'תגזר אומר ויקם לך'.

שתי דרכים בגמרא מי נפטר קודם: רבי נפטר לפני רבי חייא - ורבי חייא הוא שאמר שראה ארונו של רבי והוריד עליו דמעות, וכן אמר שאותו יום שמת רבי בטלה קדושה, וכשחלה רבי ראהו רבי חייא בוכה, ואמר לו: תניא, מת מתוך שחוק - סימן יפה לו, וכן אם מת ופניו למעלה, פניו כלפי העם, פניו צהובים ואדומים, בערב שבת, במוצאי יוה"כ, מחולי מעיים - שרובן של צדיקים מתים מחולי זה. ואם מת מתוך בכי, פניו למטה, פניו כלפי הכותל, פניו ירוקים, במוצאי שבת, בערב יוה"כ - סימן רע לו. והשיבו רבי שבוכה על תורה ומצוות שיתבטל מהם. ולדרך ב' רבי חייא נפטר לפני רבי - ורבי הוא שאמר כל הנ"ל על רבי חייא.

רבי לא מינה את רבי חייא לעמוד בראש הישיבה: או משום שנפטר לפניו, או משום שהיה רבי חייא עסוק במצוות ולא רצה רבי לבטלו מכך.

כשהיה רבי בין ר' חנניא ורבי חייא, אמר רבי חנניא לרבי חייא: איתי אתה רב, והלא אם ח"ו נשתכחה תורה מישראל אחזירנה בפלפול. השיבו רבי חייא: אני עושה שלא תהא תורה משתכחת מישראל, שאני זורע וזרעוני פשתן וקולע ממנו רשתות וצד צביים, ומאכיל ליתומים בשרם ועושה מעורותיהם קלפים, והולך למקום שאין מלמדי תינוקות וכותב חמשה חומשי תורה לה' תינוקות, ושונה ששה סדרי משנה לשש תינוקות, ואומר לכל אחד שישנה סדרו לחבירו. ועל כך אמר רבי: כמה גדולים מעשה חייא, ושאלו שמעון בנו: אפילו ממך? וענה לו: כן, ושאלו רבי ישמעאל האם גדולים אפילו ממעשי אביו רבי יוסי, והשיבו: ח"ו, לא תהא כזאת בישראל.

אמר להם רבי: לבני קטן אני צריך, נכנס רבי שמעון, ומסר לו סדרי חכמה.

אמר להם: לבני גדול אני צריך, נכנס רבן גמליאל, ומסר לו סדרי נשיאות: בני נהוג נשיאותך ברמים - שתהא יושב בין הגדולים, זרוק מרה בתלמידים - שתהא אימתך עליהם, והיינו בפרהסיא אבל בצינעה יש לכבדם כאמור 'את יראי ה' יכבד' - זה יהושפט מלך יהודה, שכשהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו רבי רבי מרי מרי.

מקומו של רבי היה בבית שערים, כמו ששינוי 'צדק צדק תרדוף' - הלך אחר רבי לבית שערים, וכשחלה הביאוהו לציפורי שיושבת בראש ההר כציפור ויש בה אויר טוב, וכשנפטר החזירוהו לקברו המוכן לו בבית שערים.

יום ראשון פרשת במדבר - כ"ח אייר תשע"ה

דף ק"ד ע"א

יום שנפטר בו רבי קודם שנפטר גזרו רבנן תענית, וביקשו רחמים,

ואמרו שכל מי שיאמר שנפטר ידקר בחרב, שפחתו של רבי עלתה לגג ואמרה: עליונים מבקשים את רבי ותחתונים מבקשים את רבי, יהי רצון שיכופו תחתונים את העליונים. כיון שראתה שמצטער בכך שצריך בכל פעם להכנס לבית הכסא ולחלוץ תפיליו ולחזור להניחם ביציאתו, אמרה: יהי רצון שיכופו עליונים את התחתונים. כיון שלא הפסיקו חכמים מלבקש רחמים זרקה כלי חרס קטן מהגג לארץ, ומחמת הרעש נשתתקו, ונפטר רבי. אמרו חכמים לבר קפרא שיבדוק מצבו של רבי, כיון שראה שנפטר קרע מלבושו והחזיר הקרע לאחוריו, אמר אראלים (מלאכים) ומצוקים (צדיקים) אחזו בארון הקודש, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש, שאלוהו אם נפטר אמר להם אתם אמרתם ולא אני אמרתי.

בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה ואמר: רבש"ע, גלוי וידוע לפניך שיגעת בעשר אצבעותי בתורה ולא נהייתי אפילו באצבע קטנה, יהי רצון מלפניך שיהא שלום במוחתי. יצאה בת קול ואמרה: 'בא שלום ינוחו על משכבותם'.

בשעה שהצדיק נפטר מן העולם אומרים מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע, צדיק פלוגי בא. אמר להם: יבואו צדיקים, ויוצאים לקראתו ואומרים: יבא בשלום ינוחו על משכבותם.

בשעה שהצדיק נפטר מן העולם ג' כתות של מלאכי השרת יוצאות לקראתו, אחת אומרת לו: בא בשלום, השניה: הולך נכחו, השלישית: יבא שלום ינוחו על משכבותם. בשעה שרשע נאבד מן העולם ג' כתות מלאכי חבלה יוצאות לקראתו, אחת אומרת: אין שלום אמר ה' לרשעים, השניה: למעצבה ישכב, השלישית: רדה והשכבה את ערלים.

עד מתי יכולה אלמנה לתבוע כתובתה: לרבי מאיר משום רשב"ג - בזמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם, ובזמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד כ"ה שנה, שיש בזמן זה לעשות טובה לשכניה מממון היתומים כשיעור כתובתה. לחכמים - בזמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד כ"ה שנים, אך לאחר מכן מחלה, שהרי אינה מתביישת לתבוע כתובתה, בזמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם, שמפני שמכבדים אותה מתביישת לתבוע כתובתה.

אם מתה האלמנה יורשיה צריכים להזכיר כתובתה בתוך כ"ה שנים.

כ"ה שנה שאמר רבי מאיר שיש בה כדי לעשות טובות לשכניה כשיעור כתובתה הוא בין בעניה ובין בעשירה, שלפי עושרה כך טובתה.

איבעיא באלמנה שלא שתקה כל כ"ה שנים מתביעת כתובתה אלא חלק מהם, אם איבדה חלק מכתובתה כשיעור שנים ששהתה.

כל מידת חכמים הם בדווקא, שהעמידה כיתד שלא תמוט, כגון מ' סאה למקוה - אפילו חסר רק קורטוב אינו כשר לטבילה, ואלמנה איבדה כתובתה מיד אחר שקיעת החמה במלאת כ"ה שנים אם לא תבעה עד אז.

שיעור כ"ה שנה למחילת הכתובה נחלקו תנאים ואמוראים אם היינו כשאין שטר כתובה בידה, אבל אם שטר כתובה בידה לא מחלה, שאילו מחלה היתה מחזירה השטר, או אפילו אם השטר בידה מחלה, וכן נחלקו אם איבדה גם תוספת כתובה - שתנאי כתובה ככתובה, או שלא מחלה תוספת.

בעל חוב שאין שטר חוב תחת ידו אינו גובה חובו אלא אם כן הלווה מודה, ואז גובה אף שלא תבע החוב כ"ה שנים, וכן בשטר שבידו גובה לעולם. וגרושה דינה כבעל חוב, שאף אם שהתה כ"ה שנה גובה כתובתה.

דף ק"ד ע"ב

אלמנה שהיו זנים אותה היורשים בבית אביה בדרך כבוד, כגון שטרח היורש והביא לה מזונותיה על כתפיו בכל יום - לא איבדה כתובתה אם שהתה כ"ה שנים מלתבוע אף לשיטת חכמים, שהתביישה מלתבוע מחמת כבוד שעשו לה.

סיכומי התוספות

- ג. כלומר, בלא דין ובלא יסורים [שהרי כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא].
- ד. שהיה נקרא 'רבינו הקדוש', וכן בטלה באותו יום ענוה ויראה, כאמור במסכת סוטה, וקדושה בכללם.
- ו. רבינו חיים כהן פירש שבטלה קדושת כהונה באותו יום, שהותר לכהנים להטמא לו, וכן מבואר בירושלמי, ועל פי זה אמר שאילו היה בפטירת רבינו תם היה מטמא לו, אמנם לרבו של התוס' נראה ככוונת הירושלמי שרק טומאה דרבנן כגון בית הפרס הותרה ולא טומאה דאורייתא.
- ה. אף שחולי מעיים פטור מן התפילין, לפי שאינו יכול להזהר היטב - רבי נהג בקדושה יותר מדאי וידע להזהר היטב.
- ו. שעד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו.
- ז. לדעת רבו של התוס' נחלקו בין לדעת רבי מאיר ובין לדעת חכמים, אך לדעת התוס' לא נחלקו אלא בדעת חכמים, האם המחילה היא רק על העיקר או גם על התוספת.

כתבו בית דין פסק לאלמנה לגבות מנכסי יורש בעלה המת, ולא כתבו בו שהכרנו שהנכסים שכתבנו לגבות מהם הם שירש מהבעל ומשועבדים לכתובתה של זו - אינה גובה באדרכתא זו, מחשש שמה תגבה אחד משדותיו של היורש עצמו, ותשבחנו, והיורש לא ישביח נכסי המת שבטוח שיחזור ויוציא את שלו מידה ויתן לה מנכסי המת, ויצא לעז על בית דין שלא עיינו בתקנתה.

הדרן עלך הנושא

יום שני פרשת במדבר - כ"ט אייר תשע"ה

דף ק"ה ע"א

פרק שלשה עשר - שני דייני

שני דיינים חשובים היו בירושלים שהיו גוזרים על גזילות - אדמון בן גדאי וחנן בן אבישלום¹ (ובכרייתא מנו שלישי - חנן המצרי, והתנא במשנה לא החשיבו למנותו²), חנן אמר שני דברים ואדמון שבעה. ולרבי נתן היה דין שלישי והוא נחום המדי, ולא הודו לו חכמים.

מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות - לחנן גובה בלא שבועה, וכשישמעו שמת ותבא לגבות כתובתה אז תשבוע שלא עכבה בידה משל בעלה כלום, וכן סובר רבן יוחנן בן זכאי. נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבוע בתחילה - בשעת גביית מזונות, ובסוף - בשעת גביית כתובה, וכן אמר רבי דוסא בן הרכינס.

שצ"ד בתי דינין של כ"ג היו בירושלים, כנגדן בתי כנסיות להתפלל, ובתי מדרשות ללמוד בהן, ובתי סופרים ללמד תינוקות.

גוזרי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן צ"ט מנה מתרומת הלשכה, לפי שלא היו עסוקים במלאכה. לא הספיק להם סכום זה למזונותיהם - אע"פ שלא רצו ליטול מוסיפים להם.

'ושוחד לא תקח' - אפילו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב, שאילו כדי לזכות את החייב ולחייב את הזכאי כבר נאמר 'לא תטה משפט'. הנוטל שכר לדין (שאינו אומר הדין אלא בשכר כך וכך) - דיניו בטלין.

דיין הלוקח שכר בטלה שאינה מוכחת - הרי זה מכוער אלא שדינו דין, ושכר בטלה מוכחת שמצויה לו מותר ליטול.

כשבאו בעלי דין לפני רב הונא אמר להם: הביאו אדם במקומי להשקות שדותי, ששכר בטיילה מוכח הוא ומותר לו ליטול מבעלי דינים.

כמה סמויות עיניהם של מקבלי שוחד - אדם חש בעיניו נותן ממון לרופא על הספק שמה מרפאו, והדיינים נוטלים שוה פרוטה ומסמים עיניהם, שנאמר 'כי השוחד יעור פקחים'.

דף ק"ה ע"ב

'כי השוחד יעור עיני חכמים' - אפילו חכם גדול ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא סמויות הלב, 'ויסלף דברי צדיקים' - אפילו צדיק גמור ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא טירוף דעת.

'מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה', אם הדיין עשיר ודומה למלך שאינו צריך לכלום ואינו צריך להחניף - יעמיד ארץ, ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות לקבל תרומות - יהרסנה³.

דיין הרגיל לשאול מבני עירו בהמות וכלים - פסול לדונם, ואם יש לו להשאיל לאחרים מותר. ואם כוונתו כששואל להחשיב את המשאיל כשכר לדונם.

הטעם שאסור לקבל שוחד אפילו לזכות את הזכאי - שנעשה קירוב

הדעת ביניהם והרי הוא כגופו, ואין אדם רואה חובה לעצמו, שוחד - שהוא חד.

לא ידון לאוהבו - שלא יראה לו חובה, ולא ידון לשונאו - שלא יראה לו זכות⁴.

צורבא דרבנן שבני עירו אוהבים אותו - לא משום שהוא טוב, אלא משום שאינו מוכיח אותם בדברי שמים.

רבא אמר: מתחילה סברתי שכל בני עירי - מחוזא אוהבים אותי, כיון שהתמנתי לדיין סברתי שמקצת [שחייבתים בדין] שונאים אותי, ומקצת [שזיכיתי] אוהבים אותי, לאחר שראיתי שזה שאני מחייב היום למחר אני מזכה אותו בדין אחר, אמרתי: אם אוהבים אותי - כולם אוהבים אותי, ואם שונאים אותי - כולם שונאים.

נאמר 'ושוחד לא תקח' ולא 'בצע לא תקח' - שגם שוחד דברים אסור, כגון זה שנתן יד לשמואל כשעבר הגשר, ופסל עצמו מלדונו, וכגון זה שנטל נוצה מעל ראשו של אמימר, וזה שכיסה רוק מלפני מר עוקבא, והאריס שהביא סל פירות מפרדיסו של רבי ישמעאל בר יוסי כשבא לדין לפניו בה' בשבת במקום להביאו בערב שבת, ולא קיבלו, והושיב חכמים שידונו במקומו, ובכל טענה חשב מה היה יכול האריס לטעון לזכותו, ואמר: תיפח נפשם של מקבלי שוחד, שמה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי כך היה ליבי נוטה, מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה, וכן התרחש אצל רבי ישמעאל בן אלישע בזה שהביא לו ראשית הגז ממרחק.

יום שלישי פרשת במדבר - א' סיון תשע"ה

דף ק"ז ע"א

אחד הביא דגים קטנים דורון לרב ענן, ופסל את עצמו לדונו וגם לא רצה לקבל ממנו הדורון, וכשאמר לו שהביא לו מפני שהמביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב בכורים - קיבלו. שלח לרב נחמן שידונו משום שהוא פסול לדונו, ורב נחמן סבר שרב ענן פסול לדונו משום שהוא קרובו ולכן קיבלו לפני דין יתומים שהיה לפניו משום שעשה דכבוד התורה עדיף מעשה 'ושפטתם צדק'. כשראה בעל דינו שמכבדו נסתתמו טענותיו, ומחמת כן הפסיק אליהו לבא לרב ענן, ישב בתענית וביקש רחמים שיחזור, כשחזר היה אליהו מפחידו וישב רב ענן בתיבה, ומה שלמדו לפני כן נקרא סדר אליהו רבה, ומה שלמדו אח"כ נקרא סדר אליהו זוטא.

רב יוסף לא רצה לבקש רחמים על רעב שהיה בשעת כעס הקב"ה, שאלישע שהייתה לו זכות שב' אלפים וב' מאות היו מאוכלי שולחנו אחר שעמדו תלמידיו ממנו, ואעפ"כ לא ביקש רחמים בעת כזו. אלף ומאתיים תלמידים היו אוכלי שולחנו דרב, אחר שעמדו תלמידיו ממנו.

ח' מאות היו מאוכלי שולחנו של רב הונא אחר שעמדו תלמידיו ממנו, ו"ג אמוראים היו משמיעים את דבריו שהיה העם רב, וכשהיו החכמים עומדים מישיבתו והיו מנערים בגדיהם כיסה האבק את החמה והיה ניכר הדבר בארץ ישראל, והיו אומרים שם שקמו מישיבתו של רב הונא בבבל.

ד' מאות תלמידים היו מאוכלי שולחנם של רבה ורב יוסף אחר שעמדו שאר התלמידים, וקרו עצמם יתומים, וב' מאות אצל אביי, ו"א רב פפא ו"א רב אשי, וקרו עצמם יתמי דיתמי.

מתרומת הלשכה הייתה באה הקטורת וכל קרבנות הציבור, וממנה היו נוטלים שכר - מבקרי מומים שבירושלים⁵, ת"ח המלמדים הלכות שחיטה⁶ וקמיצה לכהנים, מגייה ספרים בירושלים של כל

סיכומי התוספות

אבל לרבי מאיר שהטעם הוא מפני שיש בשנים אלו כדי שתעשה טובה כנגד כתובתה לכו"ע אין חילוק בין תוספת למנה ומאתים, שכפי עשירותה וגודל תוספת כתובה שלה, כך גם נהנית בשנים אלו.

ח. כך יש לגרוס, ולא 'אבשלום', שהיה רשע ואין קורין בשמו, משום 'שם רשעים ירקב'.

ט. א. שלא מנה אלא את אלו שמפרט הלכות משמותם. ב. שלא היה חשוב למנותו כמו שנים האחרים.

י. ולכן הוטל על הציבור לפרנסם, ואין זה שכר עבור הדין, שהנוטל שכר לדין שדיניו בטלים. וזהו גם ההיתר של המלמדים הלכות שחיטה וקמיצה ליטול שכר מתרומת הלשכה (כדלהלן), אף שאסור ליטול שכר עבור תלמוד תורה. ור"ת פירש שרק מבעלי דינים אסור ליטול שכר משום שהוא שוחד, אבל מהציבור מותר.

יא. וכן יש לדרוש שרק דיין שהוא בקי בדינים ואינו צריך לשאול אחרים איך לפסוק ולהורות - יעמיד ארץ, וכפי שדרשו בסנהדרין, ושתי הדרשות נשמעות מאותו פסוק.

יב. אוהב ממש כגון שושבינו, וכן שונא ממש - שלא דיבר עמו שלש ימים, פסול לדין מעיקר הדין [ולענין כשרותו לעדות - מחלוקת חכמים ורבי יהודה], וכאן מדובר מאוהב כעין זה דלהלן שהפריח לו נוצה וכדו', שאין זה אלא חומרא בעלמא.

יג. אף ששינוי בבכורות 'הנוטל שכר להיות רואה בכורות אין שוחטין אותן על פי': א. מדובר בשכר בטלה לחוד, שמותר ליטלו. ב. דוקא בבכורות אסור ליטול שכר, שחוששים שיתירנו מחמת השכר כדי שלא יצטרך הכהן להקריבו, וכאן מדובר בבדיקת מומי שאר קדשים שאין לכהן ריוח בכך שמתירו.

יד. וכן הלכות מליקה, שהן בכלל הלכות שחיטה.

אדם (שהפקירו ב"ד תרומת הלשכה לכך, אחר שראו שמתעצלים ומשהים ספר שאינו מוגה בביתם), לרב גם שכר נשים האורגות הפרוכות, ולרב נחמן רק בפרוכות שבשערים, אך אלו שבמקום בנין שכרן מבדק הבית, לחכמים גם שכר נשים המגדלות בניהן לפרה, לאבא שאול - נשים יקרות שבירושלים היו זנות ומפרנסות אותן.
דף ק"ז ע"ב

מה עשו במותר תרומת הלשכה: לת"ק - ריקועי זהב ציפוי לרצפה וכתלים של בית קדשי הקדשים. לרבי ישמעאל - לוקחים בו פירות בזול ומוכרים אותם ביוקר, ובשכר מקייצין את המזבח, והקרן לכלי שרת. לרבי עקיבא ורבי חנינא אין משתכרים בשל הקדש, אלא לרבי עקיבא המותר לקיץ המזבח, ולרבי חנינא סגן הכהנים לכלי שרת.

מותר נסכים: לת"ק דברייתא - למזבח הזהב ולבונה ולכלי שרת, וכן סובר רבי עקיבא שהוא לכלי שרת. לרבי חנינא סגן הכהנים - לקיץ המזבח.

בדק הבית - למזבח העולה, לשכות, עזרות, כיון שהם של בנין, לרב נחמן גם שכר אורגות הפרוכות המבדילות בין היכל לקדשי הקדשים שבמקדש שני לפי שהיו במקום בנין של אמה טרקסין שעשה שלמה בבית ראשון. לרב - אם גבו לבדק הבית והותירו, קונים במותר כלי שרת, שלב ב"ד מתנה עליהם.

שיירי הלשכה - לחוץ לחומת העזרה, חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר.

מותר שיירי הלשכה - לרבי ישמעאל היו לוקחים בו יינות שמנים וסלתות והשכר להקדש, לרבי עקיבא ורבי חנינא סגן הכהנים אין משתכרים בשל הקדש שאין עניות במקום עשירות.

יום רביעי פרשת במדבר - ב' סיון תשע"ה

דף ק"ז ע"א

מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות:

בג' חדשים הראשונים - אין פוסקים לה, שאין אדם מניח ביתו ריקן. אחר ג' חדשים - לרב פוסקים, שמשועבד לה, וכן הלכה. לשמואל אין פוסקים, ונחלקו בטעמו: לרב זביד - שמא הניח לה צרורות כספים למזונות, ולכן חוששים אפילו כשאין מעשה ידיה מספיקים למזונותיה, אבל בקטנה אין חוששים שהתפיסה. לרב פפא - שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך¹⁰, ולכן גם בקטנה חוששים, אם מעשה ידיה מספיקים לה¹¹, אך אף בגדולה אין חוששים לכך אלא כשמעשה ידיה מספיקים למזונותיה, שאם אין מספיקים בודאי לא הסכימה.

שמעו בו שמת¹² - לכו"ע פוסקים לה, שאין להמנע מחשש צררי - הואיל וסופה להשבע בשעת גביית כתובתה שלא עיכבה מבעלה כלום¹³, וכן אין חוששים שאמר לה מחיים צאי מעשה ידיך במזונותיך - שמשמת אינה משועבדת לו למעשה ידיה (והיתומים אין יכולים לומר לה 'צאי...' בלא הסכמתה, שגם הבעל עצמו אין יכול לכופה).

כשפוסקים לה מזונות כשמעו שמת - לחנן לא תשבע בתחילה, ולבני כהנים גדולים תשבע.

בא ואמר פסקתי לה מזונות והתפסתי צררי - נאמן הבעל בשבועה, ומחזירה מה שנתנו לה ב"ד¹⁴.

אשה שהלך בעלה למדינת הים ותובעת מזונות, אם בא בעלה ממדינת הים רשאי לומר צאי מעשי ידיך במזונותיך¹⁵, אך אם כבר פסקו לה ב"ד מזונות פסקתם קיימת. ולשמואל מה שפסקו היינו כשמעו בו שמת.

אם קודם שיצא הבעל למדינת הים העמיד האפוטרופוס לזונה, ומשך האפוטרופוס את ידו מלזונה - לכו"ע פוסקים לה אפילו לא שמעו בו שמת, שאין חשש צררי ולא חשש שאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך. ואם העמידו גם לזון בניו ובנותיו - פוסקים גם להם, שגילה דעתו שרוצה שיהיו ניזונים משלו.

שמעו שמת עפ"י עד אחד - כיון שהיא מותרת להנשא על פי עד אחד פוסקים לה מזונות, אבל אין פוסקים לבניו ובנותיו שאינם יכולים לירד לנכסיו ע"פ עד אחד. וכן אין פוסקים צדקה מנכסיו. ובשמים לאשתו - לרב חסדא אין פוסקים ולרב יוסף פוסקים.

דף ק"ז ע"ב

באה ואמרה מת בעלי - רצתה ניזונת רצתה גובה כתובתה, שנאמנת לומר מת בעלי להנשא וממילא נאמנת גם ליטול כתובתה, שכך כתב לה בכתובה: לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי.

באה ואמרה גירשני בעלי - אינה נאמנת, אך מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה, ולשמואל שאין פוסקים מזונות למי שהלך בעלה למדינת הים היינו דווקא בשמעו שמת בעלה, ואעפ"כ אין לה מזונות כאלמנה, שהיא הפסידה עצמה באומרה שהיא גרושה ואין לה זכות מזונות (ואכן יכולה לגבות כל כתובתה מיד).

קטנה שלזונה ואכלה - בעלה חייב לפרוע, שבקטנה אין חשש צררי ולא חשש שאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך שהרי אין מספיק לה, אך אם מיאנה בבעל אינו חייב לפרוע.

יבם שעמד בדין ואמר לו כנוס או חלוץ לה, וברח - ניזונת משל יבם¹⁶, שאין חשש צררי - שאין דעתו קרובה אליה, ואין חשש שאמר לה צאי מעשי ידיך במזונותיך - שאינה משועבדת לו. לא עמד בדין - בג' חדשים הראשונים שמנועה מלהנשא ניזונת משל בעלה, ואחר כך אינה ניזונת לא משל בעלה ולא משל יבם.

הלכה כרב הונא בשם רב שיכולה אשה שתאמר לבעלה: איני ניזונת ואיני עושה.

כלי חרס המחופים בעופרת¹⁷, הלבנים והשחורים - אינם בולעים, ומותרים לענין חמץ וגיעולי עכו"ם ויין נסך, והיינו אם אין בהם סדקים, אבל הירוקים כיון שמעורב צריף בתוך העופרת מחלחל החרס ובלוע.

יום חמישי פרשת במדבר - ג' סיון תשע"ה

דף ק"ח ע"א

מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופירנס את אשתו - חנן אומר איבד מעותיו, וכן סובר רבי יוחנן בן זכאי¹⁸. לבני כהנים גדולים - ישבע כמה הוציא ויטול, וכן סובר רבי דוסא בן הרכינס.

המודר הנאה מחבירו - מותר לתת עבורו מחצית השקל, שמצוה בעלמא עושה, שגם בלא זאת יש לו חלק בקרבנות ציבור, שהתורם מתכוין גם על האבוד והגבוי שעדיין לא הגיע, ועל העתיד לגבות - אף אם לבסוף לא נגבה¹⁹. ופורע לו חובו - לרב אושעיא היינו לדעת חנן דמתניתין דלא נתן לו כלום אלא הבריח ממנו ארי, ולרבא גם לדעת חכמים באופן שלווה על מנת שיכול לפרוע מתי שרוצה, ולרב אושעיא גם באופן זה אסור לדעת חכמים, שאף שאין המלווה יכול לתובעו מ"מ מתבייש ממנו כל זמן שחייב לו, ולכן נחשב הפורעו למהנהו. ומחזיר לו אבידתו - משום מצוותו המוטלת עליו, ובמקום שנוהגים ליטול שכר על טורח השבתה ושניהם מודרים הנאה זה מזה - יפול השכר להקדש.

סיכומי התוספות

טו. וקיבלה דבריו, ולכן אף אם כעת אין מספיקים מעשי ידיה למזונותיה פטור מלזונה.

טז. וכגון שגם כעת מספיקים לה לדברים גדולים ולדברים קטנים, ולכן מועילה מחילת הקטנה, או שמדובר בהגיעה לעונת הפעוטות ולכן מועילה מחילתה.

יז. היינו בשני עדים.

יח. לרבו של תוס': בשמעו שמת אין הוכחה שהסתלק ממנה ע"י התפסת צררי או שאמר צאי, משא"כ בלא שמעו מכך שאינו חוזר מוכח שהסתלק ממנה.

יט. ולתוספות בשם רבו: 'נאמן' היינו שנאמן להשביעה שלא התפיסה, וכשנשבעת צריך לשלם מה שלווה למזונותיה, שאל"כ לא תמצא מי שילוה לה.

כ. כלומר, אם לוותה ואכלה, אינו חייב לפרוע ההלוואה, ואף שאין מעשי ידיה מספיקים לה, אם לא היו מלווים לה היתה דוחקת עצמה והיה מספיק לה.

כא. לרש"י ביבמות קנס הוא, ולכן דווקא אם ברח, אבל חלה או חלתה לא. לר"ח: ברח לאו דווקא, שבכל אופן ניזונת משלו.

כב. ולתוספות: היינו המחופים בזכויות מותכת.

כג. ואינו דומה לירוד לתוך שדהו ששמים לו כאריס, ששם השבח בעין, אך כאן לא השביחו אלא הצילו מגביית חוב. והגם ששומר חנם שקידם ברועים ומקלות להציל בהמת הפקדון נוטל שכרו, וכן המשיב אבידה שהתבטל ממלאכתו נוטל - תקנת חכמים היא כדי שיצילו, אבל לפרוע חובו לא הוצרכו לתקן. לר"ת: דווקא למפרנס אשתו פטור מלשלם, שהיתה יכולה לצמצם.

כד. רבו של תוס' חולק, שאינו תורם אלא זה שלבסוף נגבה, ולכן פירש שהמודר מותר לשקול רק אם כבר תרם זה אלא שאבד, שכיון שאינו חייב באחריותו אין הוא מהנהו.

ואינו דומה לדינו של אדמון שהיה עד על מכירת שדה זו עצמה, ששם יש לו טענה שעשה כן משום שהשני נוח לו. אך הקונה עצמו שדה שהמוכר סימן בו אחד ממצריה שהיא ליד שדה פלונית שלי - יכול הלוקח לערער אח"כ על שדה המצר בטענה שאילו לא שתקתי לא היה מוכר לי, וגם לא היה יכול למסור מודעה - שהיה המוכר מתוודע מכך ולא היה מוכר לו.

עשאה סימן לאחר שאיבד זכותו, אם טען ואמר שלא הודיתי שכל השדה של פלוני רק תלם אחד - נאמן לערער על שאר השדה חוץ מתלם אחד. ואם אמר חזרתי ולקחתי ממנו התלם לאחר שעשיתי סימן - נאמן, מאחר שיש עדים שנגזלה ממנו, ואין לזה זכות באותו תלם אלא על פיו¹⁷, והפה שאסר הוא שהתיר. ואם מת - יכול האפוטרופוס לטעון כן לטובת היתומים, מפני שאביהם היה יכול לטעון כן.

מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו המוקפת בד' שדות של ד' בני אדם - בין אם באו מכח מוכר אחד בין אם באו מכח ד' מוכרים, יכול כל אחד לדחותו וצריך לקנות דרך במאה מנה או יפרח באויר. ואם כל השדות ביד אחד שממה נפשך יש לו אצלו דרך - יברור לו הדרך הקצרה ביותר. ואם היו השדות ביד ד' בני אדם וקנאם מהם אחד - לאדמון ילך בקצרה, לחכמים - יכול לומר לו אם תשתוק ותקנה ממני דרך בזול מוטב, ואם לא אחזיר השטרות לד' המוכרים לי ותצטרך לקנות מהם דרך ביוקר¹⁸.

שכיב מרע שאמר שיתנו דקל לבתו ומת, וחילקו היורשים הנכסים, אין כל אחד מהיורשים יכול לדחותה ולומר דקל שלך אינו אצלי, שהרי כל הנכסים היו יחד בשעת הצוואה, ועל כולם הטיל לתת הדקל לבתו.

שכיב מרע שאמר שיתנו דקל לבתו ומת, והניח הרבה דקלים, והניח שני דקלים שרק חציין שלו שהוא שותף בהם עם אחר - רשאים היורשים ליתן לבת שני חצאי הדקלים, שבני אדם קורין לשני חצאי דקל - דקל.

שבת קודש פרשת במדבר - ה' סיון תשע"ה

דף ק"י ע"א

המוציא שטר חוב על חברו, והלווה מוציא עליו שטר מכירה מאוחרת לשטר ההלוואה, באומרו שטרך מזויף או פרוע, שאם הייתי חייב לך לא היית מוכר לי את השדה אלא היית גובה מעותי בחובך: במקום שדרך הקונה ליתן המעות קודם כתיבת השטר - הדין עם הלווה, שלא היה לו לכתוב שטר על השדה אלא לתפוס המעות עבור חובו, ובמקום שכותבים השטר ואח"כ נותנים המעות - לאדמון הדין עם הלווה, שהיה לו למוכר למסור מודעה על השטר מכירה, לחכמים - הדין עם המלווה, שלא היה יכול למסור מודעה, שהיה מתוודע הדבר ללווה ולא היה קונה ממנו השדה, והוא רצה שיקנה אותה כדי שיוכל לגבותה ממנו בחובו.

שניים שהוציאו שטר חוב זה על זה, וזמן ההלוואה של שטר השני הוא קודם לזמן הפרעון של שטר הראשון:

יש לשניהם אותו סוג שדה, כגון שיש לשניהם עידיית או בינונית או זיבורית - כל אחד עומד בשלו.

לאחד בינונית ולשני זיבורית, לסובר בשל עולם הן שמיין - בודאי כל אחד עומד בשלו, שהרי אף אם יגבה בעל הזיבורית את הבינונית יחזור הלה ויגבה ממנו הבינונית, ואף לסובר בשלו הן שמיין - אין מוציאים הבינונית ואומרים שאח"כ יגבה השני הזיבורית כיון שאצל הראשון נעשית הבינונית עידיית, כיון ששניהם הוציאו שטרותיהן בב"ד אין לגבות לזה קודם לזה¹⁹.

לאחד עידיית ובינונית ולשני זיבורית - לרב נחמן זה גובה [בינונית] וזה גובה [זיבורית], לסובר בשלו הן שמיין, ולעולם זכותו של בעל הזיבורית [בין קודם גביית השני ממנו הזיבורית, ובין אחריה] לגבות בינונית שביד השני [ובעל הבינונית לעולם אינו גובה אלא זיבורית,

מי שמת והניח בנים ובנות: בזמן שהנכסים מרובים - הבנים יורשים והבנות גיזונות, בנכסים מועטים שאין בהם פרנסת י"ב חודש לזכרים ולנקבות - הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים, ואדמון טען וזכי בשביל שהוא זכר הפסיד, וכוונתו: לאביי - וכי בשביל שאני זכר וראוי לעסוק בתורה הפסדתי, לרבא - וכי בשביל שאני זכר וראוי לירש בנכסים מרובים הפסדתי בנכסים מועטים²⁰.

הטוען את חברו כדי שמן והודה בקנקנים וכפר בשמן - לאדמון הואיל והודה במקצת הטענה ישבע כדין מודה במקצת, וכן סובר רבן גמליאל, לחכמים - אינה הודאה ממין הטענה. **והסבר מחלוקתם**:

לרב יהודה אמר רב - מדובר שטענו שמן מידת מלא עשרה כדים, והודה לו בקנקנים בלא שמן, ונחלקו בדין טענו חיטים והודה לו בשעורים אם נחשב מודה במקצת.

לרבא - אם טענו: מלא עשרה כדי שמן יש לי בבורך, הרי תובע ממנו שמן ולא כדים, ולכו"ע פטור משבועה. טענו: עשרה כדי שמן מלאים יש לי אצלך, הרי תובע ממנו שמן וקנקנים ולכו"ע חייב שבועה. ונחלקו בטענו: עשרה כדי שמן יש לי אצלך, האם יש בלשון זה גם תביעה על הקנקנים וחייב שבועה, או רק על השמן ופטור.

לרבינא - נחלקו בטענו: עשרה כדי שמן יש לי אצלך, והשיבו: שמן - לא היו דברים מעולם, וקנקנים - רק חמשה יש לך אצלי, לאדמון יש בלשון הטענה תביעה גם על י' הקנקנים, וחייב על ה' שכופר שבועת מודה במקצת, ומגלגל עליו להשבע גם על השמן, לחכמים אין בלשון הזה תביעה על הקנקנים, ואין כאן שבועת מודה במקצת.

טענו חיטים ושעורים והודה לו באחד מהן - לרב נחמן אמר שמואל חייב, שהיא כפירה והודאה במקצת הטענה, לר' חייא בר אבא פטור, שלא הודה במקצת הטענה ששני טענות נפרדות הן. תבעו כדים ושמן שבתוכם והודה לו בכדים - לרב שימי בר אשי לכו"ע חייב, שהרי זה כטוענו רימון בקליפתו, לרבינא - לר' חייא בר אבא פטור, שהרי זה כחיטים ושעורים, שהשמן משתמר גם בלא הכד.

יום שישי פרשת במדבר - ד' סיון תשע"ה

דף ק"ט ע"א

הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל - לתנא דמתניתין לפי חכמים תשב עד שתלבין ראש²¹, לאדמון יכולה לטעון: אני לא פסקתי, אלא אבא, או כנוס או פטור, והסכים עמו רבן גמליאל. לרבי יוסי ברבי יהודה בברייתא - כשהאב פסק לחתנו חכמים מודים לאדמון, ונחלקו כשהיא פסקה, ואעפ"כ סובר אדמון שיכולה לומר סבורה הייתי שאבא נותן עלי.

מה שסוברים חכמים בברייתא שאם פסקה היא תשב על שתלבין ראשה היינו בגדולה שתנאה תנאי, אבל בקטנה כופים הבעל ליתן גט.

ב' דברים שאמר חנן בראש הפרק והסכים עמו רבי יוחנן בן זכאי - הלכה כמותו, שבעה דברים שאמר אדמון - בדינים שאמר רבן גמליאל שנראים לו דבריו - הלכה כמותו, ואף בדין הברייתא שאם פסקה היא אין הבעל יכול לעכבה²², והואיל שאמר כן רבן גמליאל רק בג' מקומות הרי שבשאר הדינים אין הלכה כאדמון.

המערער על השדה והוא חתום עד על שטר מכירתה - לאדמון יכול לומר מה שחתמתי לך עד משום שהראשון הוא אדם קשה ונוח לי שתהא בידך שאוציאנה ממך בדין, ולחכמים איבד זכותו. ואם הוא חתום כדיין לקיים שטר המכירה - לכו"ע יכול לערער על השדה, שאין הדיינים קוראים השטר אלא מעידים שהכירו חתימת העדים.

דף ק"ט ע"ב

עד החתום בשטר מכירה על שדה, שסימנו אחד ממצריה שהיא בצד שדה פלונית של פלוני (המוכר שדה זו) - אין העד יכול לערער אח"כ שהשדה שהזכירה כסימן היא שלו, שהרי הודה שהיא של פלוני,

סיכומי התוספות

כה. לא בא אדמון לחלוק על חכמים, רק תמה על הדין.
 כו. כשפסק במעמדה שהרי זה כהתנית בעצמה. ומדובר שאינו יכול לתובעו בדין שלא עמד מתוך כך וקידשה, אבל עמד מתוך כך וקידשה חייב לו מדין דברים הנקנים באמירה.
 כז. בודאי חולקים התנא במשנה והתנא בברייתא ואי אפשר לפסוק כשניהם, אלא הכוונה שכל אחד לפי שיטתו בדעת אדמון, כיון שרשב"ג הסכים עמו הלכה כמותו.
 כח. לתוס': מדובר דווקא בשטר שאינו מקויים, ונאמן במיגו דמזויף.
 כט. אבל באחד הבא מכח אחד אינו יכול לאיים עליו שאם לא ישלם לו ימכור הד' שדות לד' בני אדם - שאינו יכול להפקיע זכותו בכך כיון שקודם שקנאום לא היו יכולים לדחותו.
 ל. שאף שנזקקים לתובע תחילה, היינו במקום שאין הפסד לנתבע.

בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחו"ל כאילו עובד ע"ז.

ו' סיון - חג השבועות תשע"ה

דף קי"א ע"א

רבי זירא רצה לעלות לארץ ישראל, והסתתר מרב יהודה שהיה מוחה בידו, מפני שסבר שהעולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה, שנאמר 'בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם'¹, ולרבי זירא הפסוק נאמר על כלי שרת. ורב יהודה סובר שיש ללמוד מ'השבעתי' אתכם (כדלהלן) שגם ישראל מוזהרים שלא לעלות מבבל לארץ ישראל.

נאמר ג' פעמים בשיר השירים 'השבעתי אתכם בנות ירושלים... אם (או מה) תעוררו וכו', ונכפל 'תעירו' ו'תעוררו', הרי ו' שבועות - א. שלא יעלו ישראל בחומה - כולם יחד ביד חזקה. ב. שלא ימרדו באומות העולם. ג. שלא ישתעבדו אומות העולם בישראל יותר מדאי. ד. שלא יגלו הנביאים את הקץ. ה. שלא ירחקו את הקץ (בעוונותיהם, וי"ג שלא ידחקו - שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי). ו. שלא יגלו הסוד לאומות העולם ('א סוד העיבור וי"א טעמי התורה). ולרב יהודה אחד מהם בא ללמד איסור לישראל לעלות מבבל לארץ ישראל.

'בצבאות או באילות השדה' - אמר הקב"ה לישראל: אם אתם מקיימין את השבועה מוטב, ואם לאו אני מתיר ומפקיר בשרכם כצבאות וכאילות השדה.

'ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון' - לרבי אלעזר: כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון. לרבי: הפסוק מדבר על הסובלים מחלאים שמתמרקים עוונותיהם.

כל הקבור בארץ ישראל - כאילו קבור תחת המזבח.

עולא היה רגיל לעלות לא"י, אך נפטר בחו"ל, קרא עליו רבי אלעזר הפסוק 'על אדמה טמאה תמות', ואע"פ שהביאו לקבורה בארץ ישראל - אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו אחר מיתה.

אחד שאל ר' חנינא אם יצא לחו"ל ליבם בימתו - אמר לו: אחיך נשא כותית בת חו"ל ומת, ברוך המקום שהרגו, והוא ירד אחריו?

כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל, כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות, שבבבל יש ישיבות המרביצות תורה תמיד. ואף מפומבדיתא לבי כובי הסמוכה אסור לצאת, והיה אחד שיצא והחרימו רב יוסף, ואחד יצא משם לאסתוניה ומת, ואמר אביי שאם היה נשאר בפומבדיתא היה חי.

כשרים שבבבל - מוליכים ארונותיהם ליקבר בארץ ישראל, ושל שאר ארצות - מוליכים לבבל שיש שם זכות תורה.

כל הדר בבבל - כאילו דר בארץ ישראל.

בבבל לא יראו חבלי משיח, והיינו בהוצל דבנימין, ויקרא בימות המשיח פינת הצלה.

מתים שבחוץ לארץ לרבי אלעזר אינם עומדים לתחיה בחו"ל - שנאמר 'נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה', ובא"י אפילו הנפלים שבה קמים, וצדיקים שבחו"ל עומדים על רגליהם והולכים במחילות עד ארץ ישראל ושם מבצצים ויוצאים. ולר' אבא בר ממל - מתים שבחו"ל עומדים שם לתחיה, ו'לעם עליה' היינו שאפילו שפחה כנענית שבארץ ישראל מובטח לה שהיא בת עוה"ב.

'רוח להולכים בה' - כל המהלך ד' אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן עולם הבא.

'ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם' - יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה וחשש שמא לא יזכה למחילות.

'וישבע יוסף את בני ישראל...' - יודע היה יוסף בעצמו שצדיק גמור היה, והטריח את אחיו ד' מאות פרסה שמא לא יזכה למחילות.

אדם אחד היה מצטער על אשה אחת וביקש לירד לחו"ל, כיון ששמע

אף אם בא לגבות אחר שפרע לו בבינונית שלו, שהרי נעשית הבינונית ביד בעל הזיבורית כעידית, ולרב ששת כל אחד עומד בשלו, שסובר בשל עולם הן שמיין.

שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה, אם שטר הראשון הוא לעשר שנים והשני חזר ולווה ממנו תוך זמן זה - שני השטרות כשרים, אך אם זמן ההלוואה של השטר השני הוא אחר זמן פרעון של הראשון יכול הלווה של שטר הראשון לומר: שטרך מזוייף, שאילו הייתי חייב לך כיצד אתה לווה ממני ולא גבית חובך ממני. ואם זמן שטר השני הוא ביום הפרעון של שטר הראשון - לאדמון אין אדם לווה מעות ליום אחד, ויכול הלווה של השטר הראשון לטעון כנ"ל, לחכמים אדם עשוי ללוות מעות ליום אחד ושני השטרות קיימים.

יתומים שהוציאו שטר חוב על לווה מאביהם, והלה הוציא שטר חוב שאביהם חייב לו - כל אחד עומד בשלו, שאם לא ירשו יתומים קרקע מאביהם - הרי אף אם יגבו מהלווה קרקע שלו יכול לחזור ולגבותה מהם על חובו, שיתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב חוזר וגובה מהם, ואם ירשו זיבורית ויש ללווה עידית ובינונית - אף שאין גובים מיתומים אלא זיבורית, מכל מקום אם תפס מהם בינונית תפיסתו תפיסה, ולכן כל אחד עומד בשלו.

דף קי"ב ע"ב

ארץ ישראל מחולקת לג' ארצות - יהודה עבר הירדן והגליל, שאם נשא אשה באחת מהן אינו יכול לכופה לילך אחריו אל ארץ אחרת², לא מעיר לעיר ולא מכרך לכרך, אבל באותה ארץ מוציאה מעיר לעיר ומכרך לכרך, אבל לא מעיר לכרך - ששיבת כרכים קשה שיש בה דוחק, ולא מכרך לעיר - שבכרך מצוי כל דבר.

אין מוציאים מנוה יפה לנוה רעה, מנוה רעה ליפה - לת"ק מוציאים, ולרשב"ג אין מוציאים, שהנוה היפה בודק את הגוף למי שבא מנוה רעה, ומתוך כך חללים באים עליו.

כל ימי עני רעים, ואפילו שבתות ויו"ט, ששינוי וסת אפילו לטובה תחילת חולי מעיים. אף לילות בשפל גגים גגו, ובמרום הרים כרמו, ממטר גגים לגגו, וזבלים שהוא מעלה לכרמו נופל לכרמים שתחתיו.

הכל מעלים לארץ ישראל, ובתוך ארץ ישראל לירושלים, ואפילו מנוה יפה לרעה, וכופה לכל בני ביתו לעלות עמו, ואפילו עבדו העברי ילך אחריו בעל כרחו. הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות - כופים אותה לעלות, ואם לא תצא בלא כתובה. היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות - כופים אותו, ואם לא יוציא ויתן כתובה³.

אין מוציאים מארץ ישראל אפילו מנוה רעה ליפה, אפילו אם עבדו ברח לשם אין יכול להוציאו, משום ישיבת ארץ ישראל, אלא ימכרונו שם⁴. הוא אומר לצאת והיא אומרת שלא לצאת - כופים אותו, ואם לא יוציא ויתן כתובה, היא אומרת לצאת והוא שלא לצאת - כופים אותו⁵, ואם לא תצא בלא כתובה. וכן אין מוציאים מירושלים לשאר ערי הארץ⁶.

נשא אשה בארץ ישראל, וגירשה בין בארץ ישראל בין בקפוטקיא - נותן לה ממעות ארץ ישראל, נשא בקפוטקיא וגירשה בקפוטקיא - נותן לה ממעות קפוטקיא השוקלות יותר משל ארץ ישראל. נשא בקפוטקיא וגירשה בארץ ישראל - לת"ק נותן לה ממעות ארץ ישראל, שסובר כתובה דרבנן וזו אחת מקולי כתובה, לרשב"ג כתובה דאורייתא, ונותן לה ממעות קפוטקיא כפי שהשתעבד לה.

המוציא שטר חוב על חבירו, כתוב בו בבל - מגבהו ממעות בבל, כתוב בו ארץ ישראל - מגבהו ממעות ארץ ישראל. כתוב בו מטבע של מאה כסף סתם - הוציאו בבבל מגבהו ממעות בבל, הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל. כתוב בו מטבע כסף סתם ולא פירש מין המטבע - מה שירצה לווה מגבהו, ואפילו איסרים, ואם כתב כסף סתם ולא 'מטבע' - נותן חתיכות כסף.

לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עכו"ם, ואל ידור

סיכומי התוספות

לא. ' היינו בזמן ששניהם מאותה ארץ, אבל אם הם משני ארצות הולכת אחריו לארצו, שעל מנת כן אירסה.

לב. דין זה אינו נוהג בזמן הזה שמצויים סכנות בדרכים. ולרבינו חיים עכשיו אין מצוה לדור בא"י, כי יש כמה מצוות ועונשים התלויים בארץ שא"א להזהר בהם.

לג. לרבינו תם: אין הכוונה שימכרונו לאחר, אלא מוכרו לעצמו - שהעבד כותב לו שטר על דמיו. לר' יוסף בן ר' יו"ט: אם מוצא למי למכרו ימכרונו, ואם אינו מוצא ימכרונו לעצמו.

לד. היינו אף מנוה היפה לרעה, שמנוה יפה או רעה ליפה בכל מקום אינה יכולה לדחוקו לצאת ממקומו.

לה. היינו דווקא באיש ואשה, אבל עבד שברח מאחת מערי הארץ לירושלים יכול להחזירו למקומו, שאין אנו רוצים שיהיו עבדים בירושלים יותר מדאי אלא מיוחסים.

לו. אף שהפסוק מדבר בגלות ראשונה, יש לומר שגם בגלות שניה הקפיד הכתוב.

שמתי חו"ל אינם קמים לתחיה בלא גלגול עצמות גלגל בעצמו עד יום מותו.

אחי של רבה שלחו לו אגרת שיעלה לארץ ישראל, וכתבו בו שיעקב אבינו חשש מגלגול מחילות של מתי חו"ל, ואע"פ שחכם גדול אתה אינו דומה לומד מעצמו ללומד מרבו, ויש לך רב כאן שיוכל ללמדך והוא רבי יוחנן.

עוד שלחו לו: הזהר בג' דברים: אל תרבה בישיבה - שקשה לתחונות, אל תרבה בעמידה - שקשה ללב, אל תרבה בהליכה - שקשה לעיניים, אלא שליש בישיבה שליש בעמידה שליש בהליכה, וישיבה שאין בה סמיכה עמידה שיש בה סמיכה נוחה הימנה.

דף קי"א ע"ב

פרידה שתבעה - לרבי יהודה אין מרביעים עליה לא סוס ולא חמור אלא מינה, שמסתפק אם חוששים לזרע האב, ולחכמים אין חוששים לזרע האב, לרבי יצחק נפחא ור"ש בן פיזי או ר"ש בן לקיש ור' אושעיא בן רבי - הלכה כרבי יהודה.

עמי הארצות אינן חיים בתחיית המתים, שכל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו וכל שאין משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו, אך יש להן תקנה מן התורה - שנאמר 'ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום', והלא אי אפשר להדבק בשכינה, אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה פרקמטיא לת"ח והמהנה ת"ח מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה, וזהו גם כוונת הפסוק 'ולדבקה בו', וע"י דיבוקו בת"ח יזכו לקום בתחית המתים.

עתידיים צדיקים שמבצבים ועולים בירושלים בלבושיהם^ל - קל וחומר מחיטה הנקברת ערומה ויוצאת בכמה לבושים.

עתידיה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות - פת אפוייה, וכלי מילת.

עתידיה חיטה שתתמר כדקל ועולה בראש הרים, ולא יהא צער לקוצרה, שהקב"ה מביא רוח מבית גנזיו ומנשבה עליה ומשירה את סלתה, ואדם יוצא לשדה ומביא מלא פיסת יד, וממנה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו.

עם חלב כליות חטה - עתידיה חיטה להיות גדולה כשתי כליות של שור הגדול.

ודם ענב תשתה חמר - לא כעולם הזה עולם הבא, ענה"ז יש בו צער לבצור ולדרוך, ענה"ב מביא ענבה אחת בקרון או בספינה ומניחה בזוית ביתו ומסתפק ממנה כחבית גדולה, ואת עצה מסיק תחת התבשיל, וכל ענבה אין בה פחות מל' גרבי יין.

אוסרי לגפן עירה - אין לך גפן בארץ ישראל שאין צריך עיר אחת לבוצרה.

ולשורקה בני אתוננו - אין לך אילן סרק שבארץ ישראל שאינו מוציא משוי שתי אתונות ענבים, ויש בהם יין, שנאמר 'כבס ביין לבושוי', והוא אדום - שנאמר 'ודם ענב', ומרוה - שנאמר 'סותה' שמסית השיכור, ויש בהן טעם - שנאמר 'חכלילי', כל חיך שטועמו אומר לי לי, וגם לזקנים יפה - שנאמר 'ולבן שינים' - לבן שינים.

חכלילי עיניים מייין ולבן שינים מחלב - אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבש"ע, רמוז בעיניך כשתראני פנים צהובות ושוחקות שזה מבושם לי מייין, והראה נא את שיניך והיינו שחוק שהוא מבושם לי מחלב.

טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב.

רב חייא בר אדא היה מלמד התינוקות של ריש לקיש, ושאלו למה החסיר ג' ימים, וענה שירש כרם, וביום ראשון בצר ממנה ג' מאות אשכולות ומכל אשכול הוציא סאה, ביום ב' ג' מאות אשכולות שתי אשכולות לסאה, יום ג' ג' מאות אשכולות ג' אשכולות לסאה, והפקיר יותר מחציה, ואמר לו שמה שהחסיר כל יום יותר מאתמול משום עונש שביטל מתורה.

יום שני פרשת נשא - ז' סיון תשע"ה

דף קי"ב ע"א

ארץ זבת חלב ודבש - רמי בר יחזקאל ראה עיזים אוכלים תאנים והדבש נוטף מהם והחלב זב מן העיזים ונתערבו יחד כמו נחל, ר' יעקב בן דוסתאי עבר ג' מילים עד קרסוליו בדבש של תאנים, ריש לקיש ראה זבת חלב ודבש של ציפורי והיה ט"ז מיל על ט"ז מיל, לרבה בר בר חנה

זבת חלב ודבש של כל ארץ ישראל הוא כ"ב פרסאות על ו' פרסאות.

הביאו לפני רבי חלבו ור' עזירא ור' יוסי בר חנינא אפרסק שהיה חמש סאה, אכלו שליש והפקירו שליש ונתנו לפני בהמתם שליש, לסוף שנה היה ר' אלעזר שם ומצא האפרסקים קטנים שאוחזו ביד אחת, ואמר 'ארץ פרי למלחה מרעת יושבי בה'.

רבי יהושע בן לוי ראה אשכולות שהיו נראים כעגלים, אמר: ארץ הכניסי פירותיך, למי את מוציאה פירותיך לערביים הללו שעמדו עלינו בחטאתנו, לסוף שנה ראה רבי חייא שעומדים כעזים, אמרו לו: לך אל תעשה לנו כמו שעשה חברך.

כשהשנה מבורכת בארץ ישראל בית סאה עושה חמשת ריבוא כור, שהרי רבי מאיר ראה בית סאה בבית שאן שהיא בחו"ל עושה ע' כורים, וארץ מצרים היא המעולה מכל הארצות, שנאמר 'כגן ה' כארץ מצרים', וצוען היא המעולה מכל ארץ מצרים, וחברון היא ארץ הכי כחושה מכל ארץ ישראל, והיא עושה פירות פי שבעה מצוען, שנאמר 'חברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים', והיינו ז' פעמים שבעים כורים שהיא 490 כורים, והיינו בחברון שהיא ארץ טרשים, אבל שלא בטרשים 500 כור, ובברכתה של ארץ ישראל נאמר 'ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה'", והיינו 100X500 = חמש רבוא.

סאה חיטה ביהודה היתה עושה ה' סאין - סאה קמוח, סאה סולת, סאה סובין, סאה מורסין, סאה קיבוריא.

מבית סאה אחת שירש צדוקי אחד הוציא יין ותבואה וקיטניות, ושם היה רועה מקנהו.

מצד א' של דקל הוציא ששים כור תמרים.

ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי - ארץ ישראל נמשלה לצבי שאין עורו מחזיק בשרו, אף ארץ ישראל אינה מחזקת פירותיה שהן מרובים, ומה צבי קל מכל החיות אף א"י קלה מכל הארצות לבשל פירותיה, אך אין דומה לצבי שאין בשרו שמן - שארץ ישראל פירותיה שמנים בחלב ומתוקים מדבש.

כשעלה רבי אלעזר לארץ ישראל אמר: נצלתי מא' מהקללות, כשסמכוהו אמר: נצלתי מב' קללות, כשהושיבוהו בסוד העיבור אמר: נצלתי מג' קללות, שנאמר 'והיתה ידי אל הנביאים החוזים שוא... בסוד עמי לא יהיו (סוד העיבור) ובכתב בית ישראל לא יכתבו (סמיכה) ואל אדמת ישראל לא יבואו'.

רבי זירא כשעלה לארץ ישראל לא מצא גשר, ועבר על קורה צרה באחזו בחבל המתוח מלמעלה. אמר לו צדוקי: עם בהול שהקדמתם פיתכם לאזנכם כשהקדמתם נעשה לנשמע עודכם בבהלתכם, ענה לו: מקום שמושה ואהרן לא זכו להגיע אליו מי אומר שאני יזכה.

דף קי"ב ע"ב

רב אבא היה מנשק אלמוגים וי"א הסלעים של עכו^ל, רב חנינא היה משה ומתקן מכשולי העיר מחמת חובת הארץ שלא יצא שם רע על הדרכים^ט, רב אמי ורב אשי כשהיה חם היו עוברים למקום צל, וכשהיה קר היו עוברים למקום חם שמוא שלא להתרעם על ישיבת א"י, רב חייא בר גמדה התגלגל בעפרה של א"י.

דור שבן דוד בא הרבה מסטינים ומלמדים חובה יהיו כנגד תלמידי חכמים, גזירות על גזירות.

עתידיים כל אילנות סרק שבארץ ישראל שייטענו פירות, שנאמר 'כי עץ נשא פריו תאנה וגפן נתנו חילם'.

הדרך עלך שני דייני גזירות וסליקא לה מסכת כתובות

יום שלישי פרשת נשא - ח' סיון תשע"ה

מסכת נדרים -

פרק ראשון - כל כנויי

דף ב' ע"א

כל כינויי נדרים כנדרים, חרמים כחרמים, שבועות כשבועות, וזגירות כנזירות. מה הם כינויים - לרבי יוחנן לשון האומות, ואפילו לשון

סיכומי התוספות

ל. מהק"ז משמע שיקומו בתכריכים שנקברו עמהם, אבל בירושלמי משמע שיקומו במלבושים ממש.

לח. עכו היא חציה בארץ ישראל וחציה בחו"ל, והוא נישק כשהגיע לחציה שבא"י.

לט. ותוס' פירשו: היה שוקל האבנים ומוצאן קלות אמר עדיין לא נכנסתי לארץ ישראל, כיון ששקלן ומצאן כבידות אמר כבר נכנסתי לארץ ישראל.

קונם קונח שהם כינויים לקרבן אע"פ שאינו מעיקר לשונם ושוורשי, ונשתבש בידם מלשון קרבן שבלשון הקודש. ולריש לקיש לשון שבדו חכמים להיות נודרים בו, ונדר דאורייתא הוא וכשאר לשון האומות שהוא לשון שבדו מלבם.

[שבועה בלא הזכרת שם: לר"ן - שבועה גמורה. לר"ת - במושבע מפי עצמו הרי זו שבועה גמורה, במושבע מפי אחרים צריך להזכיר שם. להראב"ד - אסור ואין בו מלקות].

ידות נדרים כנדרים - שהאומר לחבירו מודרני ממך, או מופרשני ממך, או מרוחקני ממך, וסיים: 'שאני אוכל לך', או 'שאני טועם לך', אע"פ שלא גמר דיבורו שיהא אסור או שיהא כקרבן - הרי זה כנדר. ורבי עקיבא היה חוכך להחמיר באומר 'מנודה אני לך'.

דף ב' ע"ב

שנה התנא שכינויים כעיקר גם בשבועות - משום שבועות נכתבו בתורה יחד עם נדרים, ואגב כן שנה גם את השאר (משא"כ במשנה במסכת נזיר לא שנה השאר). אך הפסיק בחרמים בין נדרים לשבועות - משום שהם דומים לנדרים ששניהם איסור חפצא, משא"כ שבועה אוסר עצמו על החפץ [לר"ן ורוב הראשונים נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר לא מהני, אבל לרמב"ן מהני מדין ידות].

לתירוץ ראשון בגמרא התנא אינו מקפיד לפרש הדין שהתחיל בו, ולפעמים מתחיל לפרש מה שסיים, ולפעמים מה שהתחיל, ולכן שנה לפעמים לכך ולפעמים כך להודיע שאין בזה קפידיא.

יום רביעי פרשת נשא - ט' סיון תשע"ה

דף ג' ע"א

לתירוץ שני: התנא מקפיד לפרש קודם הדין שפתח עמו, והטעם שבמשנתנו פירש דין ידות קודם שפירש הכינויים, משום שלמד דין ידות מדרשה וחביב עליו.

התנא פתח בכינויים שהם דאורייתא ואח"כ ידות הנלמדים מדרשה, והיינו לריש לקיש שכינויים לשון אומות הם, אבל לרבי יוחנן שהם לשונות שבדו חכמים מלבם להיות נודר בו שלא יבא להוציא את השם ואינם מפורשים בתורה יותר מידות - צריך לתקן המשנה ולשנות בתחילה 'כל ידות נדרים כנדרים', והתנא מפרש תחילה ידות שפתח בהם.

'איש כי יפליא נדר נזיר להזיר לה' - מ'נזיר להזיר' למדים שידות נזירות כנזירות, ומקיישים נדרים לנזירות שגם בהם ידות כנדר, וכן מקיישים להיפך - מה נדרים עובר בכל יחל ובל תאחר, ובעל מיפר נדרי אשתו ואב מיפר נדרי בתו - אף בנזירות כן.

'לנדר נדר' - לסובר שדברה תורה כלשון בני אדם אין בזה שום דרשה, שדרך התורה לכתוב הפעולה קודם, משא"כ 'נזיר להזיר' משינוי הסדר דורשים ידות. ולסובר שלא דברה התורה כלשון בני אדם דורשים ידות נדרים מ'לנדר נדר', ולמדים בהיקש נזירות מנדרים, ומ'נזיר להזיר' למדים שנזירות חלה על נזירות, שאם אמר: 'הריני נזיר היום הריני נזיר היום' - נזיר ס' יום. ולסובר דברה תורה כלשון בני אדם אם סובר שנזירות חלה על נזירות לומד זאת מכך שנאמר 'להזיר ולא ליזור'.

דף ג' ע"ב

'ככל היוצא מפיו יעשה' - במערבא סברו שהסובר דברה תורה כלשון בני אדם לומד מזה דין ידות (ולא מ'נזיר להזיר' כנ"ל ע"א). וגם למדים מזה שנדר שהותר מקצתו הותר כולו, ולסובר לא דברה תורה כלשון בני אדם (ולומד ידות מ'לנדר נדר') לומד מזה רק שנדר שהותר מקצתו הותר כולו.

בנזירות עובר בכל יחל (מהיקש לנדרים) - שכשאוכל ענבים או שותה יין עובר שני לאוין, בל יאכל או בל ישתה, ובל יחל.

בנזירות עובר בכל תאחר (מהיקש לנדרים) - כגון שאמר לא אפטר מן העולם עד שאהא נזיר, והרי הוא כאומר הרי עלי למנות נזירות בענין שלא יהא חשש בדבר שאשלים נזירותי קודם שאפטר מן העולם, וכיון שיש לו לחשוש כל שעה שמא ימות צריך להתחיל נזירותו מיד, אבל אם אמר 'הריני נזיר' - הרי הוא נזיר מיד, ולא שייך בל תאחר, ואם אמר 'לכשארצה אהא נזיר' - אינו בכל תאחר, שהרי התנה לכשארצה ואינו רוצה. (ולהלן דף ד' יתבאר עוד אופנים שעובר הנזיר בכל תאחר).

יום חמישי פרשת נשא - י' סיון תשע"ה

דף ד' ע"א

נזר נזירות בעודו בית הקברות - עובר בכל תאחר, לסובר שלא חלה

עליו נזירות מיד - שצריך לצאת מיד ולקבל עליו נזירות, ואף לסובר שחלה נזירות מיד (ולמר בר רב אשי לכו"ע חלה מיד, ונחלקו רק אם חייב מלקות אם אכל ענבים וכדו' בעודו בבית הקברות) עובר בכל תאחר משום שמאחר נזירות בטהרה.

נזיר שטימא עצמו לוקה גם משום בל תאחר - שמאחר נזירות טהרה כנ"ל.

עוד אופנים לאיסור בל תאחר בנזירות: לרב אחא בריה דרב איקא - כשמאחר תגלחתו, ואפילו לסובר שאינה מעכבת התרת נזירותו - שמאחר תגלחת מצוה. למר זוטרא בריה דרב מרי - כשמאחר קרבנותיו אחר ג' רגלים. ואף שדרשו מהפסוק 'כי דרוש ידרשנו' שיש בל תאחר בחטאות ואשמות, הוצרכנו ללמדו לנזיר כיון שיש בו קולא שאם גילח על אחת משלש הקרבנות שמוטל עליו להביא (חטאת, עולה, שלמים) יצא, ס"ד שאינו עובר בכל תאחר. או משום שאי אפשר לנדר בחטאת נזיר בנדר, והגם שחטאת חלב ויולדת גם אינה נתפסת בנדר ואעפ"כ עובר בכל תאחר, שונה חטאת חלב שבאה לכפרה וחטאת יולדת באה להתיר באכילת קדשים (אך מה שסוברים חכמים שאם אמר הריני נזיר אפילו מחרצן הרי הוא נזיר לכל הדינים, אינה קולא לומר שמשום כן ס"ד שאינו עובר בכל תאחר).

דף ד' ע"ב

האב מיפר נזירות בתו ובעל מיפר נזירות אשתו נלמד מהיקש נזירות לנדרים, שאי אפשר ללמוד זאת במה מצינו מנדרים - שיש לומר שרק נדרים שאין להם קצבה יכול להפר כדי שלא תצטער עולמית, משא"כ סתם נזירות שאינה אלא ל' יום.

מה ששינוי במשנה: האומר לחבירו מודרני ממך מופרשני ממך מרוחקני ממך שאני אוכל לך שאני טועם לך אסור, מפרש שמואל שצריך לומר עם כל אחד מהלשונות שברישא גם 'שאני אוכל לך' או 'שאני טועם לך', ולפי המהלך הראשון בגמרא כוונת שמואל היא שאם יאמר רק 'מודרני' או רק 'שאני אוכל' אינו משמע לשון איסור כלל (ולפי ס"ד דש"ס גם יד שאינו מוכיח אינו).

יום שישי פרשת נשא - י"א סיון תשע"ה

דף ה' ע"א

מהלכי הגמרא בפירוש מאמרו של שמואל בפירוש המשנה ש'מודרני ממך מופרשני ממך מרוחקני ממך' היינו שעם כל אחד מהלשונות אמר גם 'שאני אוכל לך' או 'שאני טועם לך':

א. אם אמר רק חלק אחד לא משמע איסור כלל, ואף לא יד שאינו מוכיח. והגמרא דוחה פירוש זה ממשמעות הברייתא.

ב. כשאמר ב' החלקים - הוא אסור וחבירו מותר, אבל אמר רק 'מודרני הימך וכדו' - שניהם אסורים, אלא אם כן פירש שרק הוא יאסר או רק חבירו יאסר. וחזרה הגמרא והוכיחה שאם אמר 'מודרני הימך' רק הוא אסור, ורק באומר 'מודרני לך' שניהם אסורים (אם לא אמר שאני אוכל לך), וא"כ אין לפרש כן במשנה שנקטה 'הימך'.

ג. כשאמר ב' החלקים אסור רק באכילה, אבל אמר רק 'מודרני ממך' אסור גם בהנאה, שידיים שאין מוכיחות הווי ידיים, והגמרא דוחה פירוש זה שאין זה במשמעות דברי שמואל.

ד. מסקנת הגמרא: אם לא אמר ב' החלקים אינו אסור כלל, שיש לפרש כוונתו: מודרני - שלא אדבר עמך, מופרשני - שלא אעסוק עמך במשא ומתן, מרוחקני - שלא אעמוד בד' אמות שלך, והווי ידיים שאין מוכיחות, ותנא דמתניתין סובר שאינן ידיים, מדקתני מודרני ממך וגם שאני אוכל לך (וכן סובר שמואל לדינא).

דף ה' ע"ב

ידיים שאין מוכיחות - לאבוי הוי ידיים, לרבא לא הוי ידיים, שנאמר 'נזיר להזיר לה', וידות ילפינן מלהזיר והוקשו לנזירות שיהיו בהפלאה. גופו של גט - הרי את מותרת לכל אדם, לרבי יהודה - צריך לכתוב 'ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכוין ואיגרת שבוקינ', שאם לא כתב כן הווי ידיים שאין מוכיחות, שאפשר שבדיבור מגרשה. לשמואל - נחלקו בדין ידיים שאין מוכיחות, שלחכמים הוי ידיים, שמשמע שהבעל הוא המגרש בגט זה, ולרבי יהודה לא הוי ידיים. לאבוי - גם לרבי יהודה ידיים שאין מוכיחות הוי ידיים, ודווקא בגט חולק משום שצריך לשון כריתות (ולהלן דף ו' חזר בו אבוי). לרבא - גם לחכמים ידיים שאין מוכיחות אינן ידיים, ודווקא בגט לא הצריכו חכמים שיהא הלשון מוכיח משום שהענין מוכיח - שאין אדם מגרש אשת חבירו (חכמים ור"י נחלקו בין לענין כתיבת 'ודין', ובין לענין כתיבת 'מינאי').